

Nevýdělečné právnické osoby

Spolky, fundace, ústavy

soukromého práva

Doc. JUDr. Kateřina Ronovská, Ph.D.

PRÁVNÍ OSOBNOST PRÁVNICKÉ OSOBY

- § 20 odst. 1 OZ: Právní osoba je organizovaný útvar, o které zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná.
- Numerus clausus právnických osob
- § 118: PO má právní osobnost (§ 15 odst. 1) od svého vzniku do zániku
- § 17/2: „Zřídí-li někdo právo nebo uloží povinnost tomu, co osobou není, přičte se právo nebo povinnost osobě, které podle povahy právního jednání náleží.“
- § 20 odst. 1 věta druhá: Právní osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou.
- Účel: soukromý nebo veřejný, veřejná prospěšnost

Podstatné/pojmové znaky právnické osoby dle OZ

Obecné:

1. Vliv státu a práva na vznik právnické osoby
2. Právní osobnost (tj. právní subjektivita)
3. Účel právnické osoby
4. Organizační struktura (alespoň minimální)
5. Majetková samostatnost a samostatná majetková odpovědnost

Identifikační:

1. Název
2. Sídlo
3. „Národnost“ právnické osoby

Právnícké osoby veřejného práva a stát

- § 20 odst. 2: „Právnícké osoby veřejného práva podléhají zákonům, podle nichž byly zřízeny; stanovení občanského zákoníku se použijí jen tehdy, slučuje-li se o s jejich povahou.“
- § 3029/ 2: nestanoví-li OZ jinak, nejsou dotčena ustanovení právních předpisů z oboru práva veřejného, jakožto i ustanovení jiných právních předpisů upravujících zvláštní soukromá práva.
- § 21: „Stát se v oblasti soukromého práva považuje za právnickou osobu. Jiný právní předpis stanoví, jak stát právně jedná.“ (není PO, fikce)

Právnícké osoby - základní kategorizace

- Dle faktického základu: korporace x fundace
- Dle účelu: výtěžné x nevýtěžné
- Dle právního důvodu vzniku: soukromého x veřejného práva
- Další kritéria členění?

Korporace

- / korporaci vytváří společenství osob (§ 210)
- / může mít však i jen jednoho člena, připouští-li to zákon
 - ne u spolků, OO, OZ, SVJ, CNS, PSH
- / významné pravidlo (§ 212) – KORPORAČNÍ LOAJALITA
 - člen korporace musí být vůči ní loajální, tzn. chovat se čestně a zachovávat její vnitřní řád, vč. členů navzájem k sobě
 - musí se podřídit společnému zájmu
 - i korporace musí ke všem svým členům přistupovat stejně
- / sankce za zneužití hlasovacího práva člena korporace k újmě celku
 - soud rozhodne, že se k hlasu člena v daném případě nepřihlíží
 - tzn., že v daném případě vůbec neexistuje, nepřihlíží se k němu ani při určování potřebného kvora apod.

Spolkové právo

(Základní charakteristika)

Spolkové právo

- / forma realizace práva na svobodu sdružování (ústavní garance)
- / regulace musí vyhovovat jak malým „vesnickým“ spolkům, tak spolkům se složitou vnitřní organizací a širokou členskou základnou (např. dobrovolní hasiči, skauti)
- / spolek nahradil občanské sdružení podle zákona č. 83/1990 Šb., o sdružování občanů (tento zákon je zrušen) – JUDIKATORNÍ DOTVOŘENÍ A V ZÁSADĚ KONTINUITA S ÚPRAVOU PŘED 2013 (pozor! změna věcné příslušnosti soudů)
 - sdružení má právo změnit svoji právní formu na ústav nebo sociální družstvo podle zákona o obchodních korporacích (§ 3045)
- / Liberální úprava, spolková autonomie, minimum kogentních ustanovení
- / dispozitivní právní úprava => často užívaná formulace „neurčí-li stanovy jinak“ (ale nejen tam)
- / Změna ! Není-li nic ve stanovách – použije se zákon , „záchranná síť dispozitivních ustanovení“

Co je při regulaci spolků kogentní? – k diskusi

- principy spolkového práva, jakož i soukromého práva (svoboda ustavení a členství ve spolku, korporační loajalita atd.);
- vymezení spolku jako samostatné osoby v právním smyslu (právní osobnost, „status“ spolku) - název, sídlo, účel (vč. zakázaných účelů), dvoufázový proces vzniku a zániku spolku (vč. likvidace a přeměn), zastupování statutárním orgánem spolku, zákonem stanovený standard péče řádného hospodáře volených orgánů spolku, deliktní způsobilost spolku;
- „minimální standard“ ochrany členům spolku (vč. ochrany soudní).

„Status spolku“

- Právní osobnost (alespoň 3 osoby, shoda na obsahu stanov)
- Účel
- Název
- Sídlo
- Způsob vzniku/zániku/přeměny
- Minimální rámec pro vnitřní organizaci spolku/jednání za spolek vůči 3 os.)

Zásady spolkového práva

- / Obecné zásady soukromého práva
 - zásada autonomie vůle,
 - zásada vše je dovoleno, co není zakázáno,
 - zásada poctivosti a ochrany dobré víry,
 - zásada dispozitivnosti norem, atd....

- / Specifické zásady spolkového práva
 - zásada volnosti a dobrovolnosti sdružování (spolčování)
 - zásada nevýdělečnosti účelu
 - zásada spolkové samosprávy
 - zásada neručení člena za dluhy spolku (oddělenosti majetkových sfér)
 - zásada osobně vázaného členství, neexistence vkladové povinnosti
 - Zásada soudní ochrany členských práv
 - Zásada zrušitelnosti spolku pouze soudem

Právní úprava SPOLKŮ DE LEGE LATA

- Čl. 11 Úmluvy (svoboda shromažďování a sdružování)
- Čl. 20 Listiny (svoboda sdružovací, včetně politických stran, oddělenost od státu, náboženské sdružování v čl. 16, sdružování v odborových organizacích v čl. 27)
 - Právní osobnost
 - Práva jednotlivců a práva spolku samotného
- především § 214–302 občanského zákoníku , ALE TÉŽ § 117 a násl.
- (dříve zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, zrušen!)
- Liberální koncept, prostor pro spolkovou autonomii vůle jako jeden z projevů svobody sdružování v soukromém právu

Spolková rejstříková regulace

- Spolkový rejstřík je veřejný rejstřík v zákoně č. 304/2013 Sb. o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a evidenci svěřenských fondů
- Překlopila se data od MV (§ 126 VeřRej) – 80 tis. Spolků + 40 tis. Pobočných
- Zájmová sdružení právnických osob se zapisují do spolkového rejstříku
- Princip publicity (formální, materiální)
- Zapisují se (spolky, pobočné, zájmová sdružení právnických osob, odborové organizace, organizace zaměstnavatelů)
 - Činnost, statutární orgán, název,
 - Vedlejší činnost (podnikatelská), označení nejvyššího orgánu, rozhodčí komise, pobočný spolek

Evidence skutečných majitelů - VeřRej

Stanovy (§ 218 an. OZ)

- / Nejdůležitější interní dokument, upravuje vnitřní poměry spolku a další důležité otázky
- / Jsou realizací zásady spolkové autonomie
- / Právní povaha stanov: soukromoprávní jednání – *smolova sui generis*?
- / Podstatní náležitosti (příliš nemění oproti úpravě do konce roku 2013 -ZSO) - § 218
- / Pokud stanovy dle ZSO stručné – pozor na dopad dispozitivní zákonné úpravy, pokud stanovy nestanoví jinak

Fundace nadace a nadační fond

(základní charakteristika)

Nadace – základní charakteristika I.

- Trvalá služba účelu společensky nebo hospodářsky užitečnému
- Účel: veřejně prospěšný, dobročinný (i soukromě prospěšný)
- Podnikání nadací jako vedlejší činnost – přímé i „nepřímé“
- Preference vůle zakladatele - změna nadační listiny, změna nadačního účelu
- Nové pojmy: nadační kapitál, nadační jistina (zvláštní režim)

Nadace – základní charakteristika II.

- Dispozitivní úprava vnitřních poměrů (zákon požaduje i nadále existenci statutárního a kontrolního orgánu)
- Odstranění některých detailních regulací, např. investování majetku, pravidla o omezení nákladů, ALE!
- Jiná detailní úprava včleněna: vklady do nadace, nadační kapitál (snižování a zvyšování nadačního kapitálu, přeměny fundací, zrušení nadace)
- Detailní zvláštní úprava zrušení a zániku nadací/naložení s likvidačním zůstatkem u VP nadací
- Možná přeměna nadace na nadační fond a naopak

Nadační fond – základní charakteristika I.

- **8 ustanovení** – řeší pouze základní statusové otázky
- 29 Cdo 3225/2016 – k možnosti změny zakladatelského právního jednání NF (vč. změny účelu)
- Analogie nikoli subsidiarita k nadaci
- Účel: společensky nebo hospodářsky užitečný
- Nemusí (může) mít trvalý charakter
- Ponechán značný prostor zakladateli (vnitřní organizační struktura a kontrolní mechanismy)
- Vyšší flexibilita a variabilita využití (i pro soukromé účely, limit nikoli za účelem podnikání)
- Zakladatel si může ponechat za trvání existence určitá práva a povinnosti

Nadační fond – základní charakteristika II.

- Podnikání i nakládání s majetkem – méně omezení
- Základ tvoří soubor majetku vzniklý v vkladů, které nemusí (ale mohou) splňovat požadavek trvalého výnosu a darů
- Nevytváří nadační jistinu ani nadační kapitál
- Změna právní formy na nadaci /nadační fond??
- Lze jednodušší režim vnitřních poměrů/není povinnost mít statut
- Nemá obecně reportní povinnost ani povinnost auditu

NADAČNÍ LISTINA – ZAKLADATELSKÉ PRÁVNÍ JEDNÁNÍ

- OBSAH (OBLIGATORNÍ, PRAVIDELNÝ, FAKULTATIVNÍ)
- „TAILOR MADE“ FUNDAČNÍ STRUKTRY
- FORMA
- VÝKLAD
- MOŽNOST ZMĚNY NL, MOŽNOST ZMĚNY ÚČELU – velkorysá, dvousečná zbraň!!
- *Pihera, V., Ronovská, K., Fundační principy a hranice jejich flexibility. K Otázce možnosti dodatečných změn podmínek fungování svěřenských fondů a fundací, Právník, č. 9/2018, str. 705 a násl.*

Postavení zakladatele

- Při založení a vzniku nadace:
 - Fundační svoboda (a její limity) – NEPSANÉ PRAVIDLO NADAČNÍHO PRÁVA
 - Jednostranné právní jednání
 - Osobní právo (nezcizitelné, nepřechází na dědice)
 - Nastavení základních parametrů (podnikání, přeměny...)
- Při existenci nadace (limitované):
 - Spolupůsobení/ kontrola – pokud si vymezí v NL nebo stanoví zákon
 - Riziko nedostatečné oddělenosti majetkových sfér (nefunguje ochrana majetku)
 - TRENNUNGSPRINICIP – SPÁDOVĚ ODDĚLENOST MAJETKOVÝCH SFÉR

Ústav soukromého práva

(základní charakteristika)

Ústavy soukromého práva

SPECIFIKA: účel, postavení zakladatele, vnitřní organizační struktura

- - Ústav veřejného x soukromého práva
- „souhrn prostředků, jež majíce sloužiti určitému společnému účelu tvořící technickou jednotku“ (Matějka, 1929, str. 77)
- Historicky využívány k podpoře chudých, nemocných, vzdělání, vědy
- Vážný 1559: „ústav není než druh nadace“
- Předchůdci („konkurenti“): příspěvkové organizace – obecně prospěšné společnosti
- - majetkový substrát (fundační charakter), povinný vklad
- - ústavy veřejného práva - v.v.i., ČT, ČTK, Národní galerie
- Obecně prospěšná společnost (předchůdce)

Ústav v OZ- základní charakteristika I.

- - Zvláštní typ právnické osoby soukromého práva (§405 a násl.)
- - Hybridní forma ex lege
- Blíže Ronovská, K. Ústav soukromého práva: na pomezí mezi fundací a korporací, Právní rozhledy č. 6/2017. str. 191
- - Systematické zařazení: Oddíl 4, § 405 a násl. – odůvodněno „kombinací věcného základnu s osobním prvkem“
- - Účel: provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky s využitím své osobní a majetkové složky.
- - Činnost, jejíž výsledky jsou každému rovnocenně dostupné za podmínek předem stanovených
- - Provozuje-li závod nebo jinou vedlejší činnost, nesmí být provoz na újmu jakosti, rozsahu a dostupnosti služeb poskytovaných v rámci hlavní činnosti

Ústav v OZ- základní charakteristika II.

- - Specifické postavení zakladatele ústavu
- (stojí mimo ústav, ex lege nadán řadou pravomocí, vč. zrušení)
- - svoboda ustavování, svébytnost úpravy, dispozitivita úpravy
- - Stručná úprava – základní parametry (název, účel, min. obsah zakladatelského právního jednání, vznik, orgány, zrušení, zánik..)
- - Na právní poměry ústavu se použije „obdobně“ ustanovení o nadaci (problematické)
- Spíše vykládat jako „přiměřeně“
- **Tématu viz 29 Cdo 4197/2015!! – FORMA PROSTÁ PÍSEMNÁ**

Obecně prospěšná společnost

- - Zachována plná právní kontinuita existujících OPS – nadále se řídí „dosavadními předpisy“
- - Zrušen zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech (již nebude možno novelizovat)
- - Nové nebude možno zakládat, existující „dožijí“
- § 3050: možnost přeměny na ústav, nadaci, nadační fond
- - Ustanovení o přeměně právnických osob OZ se použijí „obdobně“ pro přeměnu OPS na ZÚ, N, NF
- aktuální judikatura k OPS: 29 Cdo 3478/2016 ze dne 28.6. 2018
- (viz prezentace „spolkové právo“)